

ΔΕΚΑ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ

ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ

1. Ο βασικός στόχος

Το βασικό όραμα της κεντροαριστεράς δε διαφέρει ουσιαστικά από αυτό της σοσιαλδημοκρατίας : δεν είναι η κατάργηση / υπέρβαση αλλά ο "εξανθρωπισμός" του καπιταλισμού. Το πάντρεμα της λογικής της παραγωγικότητας στο χώρο της αγοράς με τη λογική της αλληλεγγύης στον κοινωνικό χώρο μέσα από δημοκρατικές και πολιτιστισμικά αυτόνομες διαδικασίες. Η διαφορά μεταξύ της συμβατικής σοσιαλδημοκρατίας και της κεντροαριστεράς έγκειται στα μέσα για την επίτευξη του παραπάνω στόχου. Επειδή οι κλασσικές κεϋνσιανές πολιτικές (εθνικοποιήσεις, κρατικός κορπορατισμός, καθολικές κοινωνικές παροχές κτλ) λειτουργούν ούτε αποτελεσματικά ούτε δίκαια σήμερα, το πρόβλημα για την κεντροαριστερά είναι να βρει, σ' όλους τους βασικούς τομείς (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό), νέους τρόπους εξανθρωπισμού του καπιταλισμού.

2. Η οικονομία

Η ΚΑ πιστεύει πως για την επίτευξη του βασικού στόχου χρειάζεται στον οικονομικό χώρο το πέρασμα από τον ^χμαζικού χαρακτήρα άμεσο κεϋνσιανό παρεμβατισμό (το κράτος λειτουργεί σαν ο κύριος παραγωγός της εθνικής οικονομίας μέσω εθνικοποιήσεων και άλλων μέτρων), σ' ένα έμμεσο παρεμβατισμό όπου ένα ευέλικτο, επιτελικό κράτος στοχεύει και στη δυναμική λειτουργία των αγορών και στην κατεύθυνση/ επένδυση των συνολικών πόρων προς εθνικά, κοινωνικά και οικολογικά

συμφέρουσες κατευθύνσεις. Μ' άλλα λόγια η βασική επιλογή δεν είναι, όπως υποστηρίζει η νεοφιλελεύθερη δεξιά, κράτος ή αγορά. Η βασική επιλογή είναι μεταξύ δύο τύπων κρατικού παρεμβατισμού. Ο πρώτος, ο παλαιοσοσιαλδημοκρατικός, στη σημερινή συγκυρία, υποσκάπτει τη λογική της αγοράς και μειώνει την παραγωγικότητα και διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Ο δεύτερος, ο κεντροαριστερός, ρυθμίζει και κατευθύνει το δυναμισμό της αγοράς κατά τρόπο που να λαμβάνει υπόψη του και τις ραγδαίες αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία και την ανάγκη για κοινωνική αλληλεγγύη και οικολογική ευαισθησία.

3. Ανεργία

Στη σημερινή συγκυρία, οι θέσεις εργασίας που οι ηλεκτρονικές τεχνολογίες καταργούν, τείνουν να είναι πολύ περισσότερες από τις νέες θέσεις που δημιουργούν. Αυτό σημαίνει υψηλά επίπεδα ανεργίας - ακόμα και όταν η οικονομία δεν είναι σε ύφεση. Η παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατική πολιτική στο θέμα της ανεργίας (κεϋνσιανά μέτρα για την αναθέρμανση της οικονομίας σε συνδυασμό με μια κοινωνική πολιτική που βασίζεται σε επιδόματα ανεργίας) οδηγούν σήμερα σε μια κατάσταση όπου από τη μια μεριά τεράστιοι πόροι κατασπαταλούνται (αφού ένα μέρος του εργατικού δυναμικού αμοιβεται χωρίς να ενεργοποιείται οικονομικά), ενώ από την άλλη, πολλές κοινωνικές ανάγκες δεν καλύπτονται από τους μηχανισμούς της αγοράς.

Η ΚΑ πιστεύει πως αυτό το άκρως παράλογο και σπάταλο σύστημα μπορεί να ξεπεραστεί μέσα στον καπιταλισμό, αν και όταν υπερβούμε τη φετιχιστική νοοτροπία πως μόνο η αγορά εργασίας δημιουργεί "αληθινή" απασχόληση. Για την ΚΑ η κοινωνική απασχόληση (δηλαδή η απασχόληση σ' ένα "τρίτο" τομέα που δε θα λειτουργεί ούτε με βάση το κέρδος, ούτε με βάση τη γραφειοκρατική, κρατικιστική λογική) είναι τόσο χρήσιμη και αναγκαία όσο και η "αγοραία" απασχόληση. Η πρώτη θα καλύπτει επείγουσες ανάγκες (στο χώρο της τρίτης ηλικίας, της κοινότητας, της οικολογίας κτλ) που αυτή τη στιγμή αγνοούνται. Αν αυτό γίνει γενική συνείδηση, ξαν

δηλαδή η κουλτούρα περί του τι είναι χρήσιμη απασχόληση αλλάζει, τότε αυτοί που δε βρίσκουν δουλειά στην αγορά εργασίας, αν βέβαια η υγεία τους το επιτρέπει, θα έχουν να επιλέξουν μεταξύ επαγγελματικής μετεκπαίδευσης και απασχόλησης στον "τρίτο" τομέα. (Το σύστημα έχει ήδη αρχίσει να εφαρμόζεται κατά πολύ περιορισμένο τρόπο στη Μ. Βρετανία και αλλού). Έτσι, κάθε δυνάμενος να εργαστεί πολίτης θα έχει όχι μόνο την υποχρέωση αλλά και το δικαίωμα να μένει κοινωνικά ενεργοποιημένος μέχρι το τέλος της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας.

Όσο για τη λύση που εφαρμόζεται στις ΗΠΑ και που στηρίζεται στην "ευελιξία" της οργάνωσης εργασίας (δηλαδή κατάργηση ενός ανθρώπινου μίνιμουμ αμοιβής του εργαζομένου), αυτή όντως μειώνει, χωρίς να καταργεί, την ανεργία - αλλά δημιουργεί βάρβαρες συνθήκες εργασίας. Η ΚΑ δέχεται την αρχή της "ευελιξίας" με την προϋπόθεση εισαγωγής ενός γενικευμένου "δικτύου ασφαλείας" που θα εξασφαλίζει σε όλους ένα ανθρώπινο επίπεδο ζωής.

4. Κοινωνικό κράτος

Το κράτος πρόνοιας, όπως εξελίχτηκε στις τρεις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, έχει οδηγηθεί σε αδιέξοδο. Η τρέχουσα κοινωνική πολιτική όχι μόνο δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις γεωμετρικά αυξανόμενες ανάγκες του πληθυσμού για ποιοτικές υπηρεσίες στον τομέα της υγείας και παιδείας, αλλά και βασισμένη όπως είναι στην αρχή της καθολικότητας των παροχών (δηλαδή οι παροχές πάνε σ' όλους ανεξαρτήτως οικονομική κατάσταση), οδηγεί σ' ένα σπάταλο και συγχρόνως άδικο σύστημα. Ένα σύστημα όπου οι σχετικά εύπορες μεσαίες τάξεις επωφελούνται περισσότερο από το περιθωριοποιημένο 1/3 του πληθυσμού που έχει πραγματικά ανάγκη κοινωνικής υποστήριξης. Η ΚΑ απορρίπτει κατηγορηματικά τη νεοφιλελεύθερη λύση που στηρίζεται στη δραστική συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και στη χρησιμοποίηση των εξοικονομούμενων πόρων για τη μείωση των φόρων. Η ΚΑ είναι υπέρ του περάσματος από τη σημερινή "μίξερη" καθολικότητα των παροχών στη "γενναιόδωρη" επιλεκτικότητα : δηλαδή όχι μείωση των

κοινωνικών πόρων αλλά ριζική ανακατανομή ούτως ώστε να πηγαίνουν σ' αυτούς που τους έχουν ανάγκη. Η γενναιόδωρη επιλεκτικότητα όχι μόνο μπορεί να μειώσει σημαντικά τις κραυγαλέες ανισότητες του τωρινού συστήματος, αλλά μπορεί να αναβαθμίσει ριζικά την ποιότητα των κοινωνικών υπηρεσιών που το κράτος θα προσφέρει στους οικονομικά αδύνατους.

5. Πολιτεία

Η φιλελεύθερη δημοκρατία, όπως λειτουργεί σήμερα στη χώρα μας, έχει πετύχει σε ό,τι αφορά τη "φιλελεύθερη" διάσταση του πολιτεύματος : έχει πετύχει δηλαδή τη θεσμοποίηση ενός αυθεντικού πολιτικού πλουραλισμού όπου ο ανταγωνισμός των κομμάτων και η κυριαρχία του κοινοβουλίου δεν υποσκάπτεται, όπως στο παρελθόν, από εξωκοινοβουλευτικά κέντρα εξουσίας (θρόνος, στρατός). Από την άλλη μεριά όμως, η "δημοκρατική" διάσταση του πολιτεύματος πάσχει σοβαρά. Η δημοκρατική συμμετοχή και αντιπροσώπευση των πολιτών υπονομεύεται λόγω του πελατειακού ή / και λαϊκιστικού χαρακτήρα των κομμάτων, την αγκύλωση και διαφθορά της κρατικής μηχανής και την αρπακτικότητα των λεγόμενων διαπλεκόμενων συμφερόντων.

Η ΚΑ στοχεύει στο πέραςμα από τη φιλελεύθερη δημοκρατία στη φιλελεύθερη δημοκρατία, δηλαδή από την τυπική στην ουσιαστική αντιπροσώπευση των πολιτικά αποκλεισμένων μέσω της πάταξης των πελατειακών σχέσεων και του λαϊκισμού, την εξυγίανση / ορθολογικοποίηση της δημόσιας διοίκησης και την εξεύρεση νέων μέτρων που θα εμποδίζουν αυτούς που έχουν οικονομική δύναμη να τη μετατρέπουν αυτόματα σε πολιτική και πολιτισμική δύναμη.

6. Κοινωνία πολιτών

Η εμβάθυνση της δημοκρατίας σημαίνει επίσης την ισχυροποίηση της κοινωνίας των πολιτών - δηλαδή των εθελοντικών οργανώσεων/που κινούνται σ' ένα χώρο μεταξύ του κρατικομματικού και του ιδιωτικού ^{κεντροαριστερά} τομέα. Η κεντροαριστερά πρέπει να προωθήσει μια κοινωνία πολιτών ικανή να θέσει σοβαρά όρια στις "αποικιοκρατικές",

^{των οικονομικών και πολιτικών}
 επεκτατικές τάσεις ~~των κομματικοκρατικών~~ ισχυρών, ικανής δηλαδή να
 εμποδίσει και τη λογική της αγοράς και την κομματικοκρατική λογική να
 υποθάλψουν τις ιδιαίτερες λογικές του κοινωνικού και του πολιτισμικού χώρου. Γι'
 αυτό ~~πρέπει~~ μια ισχυρή και ισόρροπη, επικοινωνιακά οργανωμένη κοινωνία πολιτών
 θα πρέπει να είναι σε θέση να πατάξει όχι μόνο τον οικονομικό και τον πολιτικό
 αυταρχισμό, αλλά και τον κοινωνικό (π.χ. καταπίεση / περιθωριοποίηση διάφορων
 κοινωνικών ομάδων) και τον πολιτισμικό (π.χ. ρατσισμός ^{θρησκευτικός} / σωβινισμός).

7. Ευρώπη

Ο δυτικοευρωπαϊκός καπιταλισμός είναι αναμφισβήτητα πιο κοινωνικά ευαίσθητος
 από το νεο-φιλελεύθερου τύπου αμερικανικό καπιταλισμό, και πιο δημοκρατικός από
 τον ασιατικό. Δυστυχώς το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, βασισμένο όπως είναι
 στην αμερικανική ηγεμονία, έχει ένα καθαρά νεο-φιλελεύθερο χαρακτήρα που
 οδηγεί στη βάρβαρη περιθωριοποίηση ενός μεγάλου μέρους των πληθυσμών της γης.
 Η ενοποίηση της Ευρώπης είναι μια βασική προϋπόθεση για να περάσουμε, σε
 παγκόσμιο επίπεδο, από τον "καπιταλισμό - καζίνο" σ' ένα πιο ανθρώπινο και
 εκλογικευμένο καπιταλιστικό σύστημα. Απ' αυτή τη σκοπιά η ΚΑ υποστηρίζει την
 ταχεία ενοποίηση της Ευρώπης - έστω και αν σε μερικές περιπτώσεις, η διαδικασία
 ενοποίησης, βραχυχρόνια τουλάχιστον, ευνοεί πιο πολύ τα συμφέροντα του
 κεφαλαίου παρά της εργασίας. Όσο για τη χώρα μας, η τυχόν αποσύνδεσή μας από ή
 περιθωριοποίησή μας μέσα στην ΕΕ θα έχει καταστροφικές συνέπειες για την
 πλειοψηφία του λαού - και κυρίως για τα συμφέροντα των οικονομικά αδύνατων
 τάξεων. Επιπλέον, η πλήρης και αυτόνομη ένταξή μας όχι μόνο θα δημιουργήσει
 ευνοϊκότερες συνθήκες για το δημοκρατικό εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας,
 αλλά θα αποτελέσει και την πιο αποτελεσματική μας άμυνα έναντι του τουρκικού
 επεκτατισμού.

8. Πολιτισμός

Η ένταξή μας στην ΕΕ δεν οδηγεί αναγκαστικά στην τυφλή αποδοχή / μίμηση του ό,τι είναι ξένο, δε σημαίνει δηλαδή το χάσιμο της εθνικής μας ταυτότητας. Απεναντίας, η εθνική μας ταυτότητα κινδυνεύει αν μείνουμε εκτός ή στο περιθώριο της ΕΕ. Στην πρώτη περίπτωση ο κίνδυνος προέρχεται από την "αλβανοποίηση" στην οποία ο εθνικός απομονωτισμός οδηγεί. Στη δεύτερη περίπτωση, ο κίνδυνος προέρχεται από ένα οικονομικό και πολιτικό μαρασμό που πάντα συμβαδίζει με την αποδοχή των πιο αρνητικών χαρακτηριστικών του δυτικού πολιτισμού (χυδαίος καταναλωτισμός, εγωκεντρική ατομοποίηση κτλ). Έτσι η οικονομικά και πολιτικά αυτόνομη ένταξή μας στο κέντρο της Ευρώπης είναι η βασική προϋπόθεση για ν' αναπτύξουμε αξίες που, παρ' όλο που πρωτοθεσμοποιήθηκαν σε μαζική κλίμακα στη Δυτική Ευρώπη (όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα), έχουν σήμερα ένα διαπολιτισμικό, καθολικό χαρακτήρα. Η αυτόνομη ένταξή μας είναι επίσης βασική προϋπόθεση για να διατηρήσουμε ή και ν' αναπτύξουμε δημιουργικά ξέχωρες πολιτισμικές αξίες που μας διαφοροποιούν από τους εταίρους μας.

Τέλος, η σύγχρονη ελληνική κοινωνία, όπως οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές, τείνει να γίνει πολυπολιτισμική. Ξεκινώντας από τις ελληνικές παραδοσιακές αξίες της φιλοξενίας και της ανθρωπιάς - θα πρέπει να συμβιώσουμε ειρηνικά με τις διάφορες εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες που, καλώς ή κακώς, έχουν πια εγκατασταθεί στη χώρα μας. Θα πρέπει να κάνουμε αυτό όχι στη βάση μιας ξενοφοβικής "γκετοποίησης", αλλά στη βάση μιας επικοινωνιακής λογικής επικεντρωμένης στην αλληλεγγύη και στο σεβασμό του πολιτισμικά "άλλου". Μόνο με μια τέτοια συμβίωση θα φανούμε αντάξιοι των ανθρωπιστικών αξιών της αρχαίας ελληνικής και της χριστιανο-ορθόδοξης πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

9. Παγκοσμιοποίηση

Παρ' όλο που οι πιθανότητες υπέρβασης του καπιταλισμού στις δεκαετίες που έρχονται είναι μηδαμινές έως ανύπαρκτες, ο παρών νεο-φιλελεύθερος χαρακτήρας

του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος δεν αποτελεί μια πάγια, αμετάβλητη κατάσταση - μια κατάσταση στην οποία το μόνο που μπορεί κανείς να κάνει είναι να προσαρμοστεί κατά παθητικό, μοιραλατρικό τρόπο. Αργά ή γρήγορα (για γεωπολιτικούς και οικολογικούς λόγους) τα κύρια οικονομικά μπλοκ (Ιαπωνία, Κίνα, ΗΠΑ, Ευρώπη) θ' αναγκαστούν να ρυθμίσουν πιο αυστηρά το παρόν, κυριολεκτικά άναρχο παγκόσμιο σύστημα. Η ΚΑ θα πρέπει να έχει σαν στόχο, η ρύθμιση που αναπόφευκτα θα έρθει να οδηγήσει σ' ένα όχι νεοφιλελεύθερο αλλά σοσιαλδημοκρατικό όραμα : στο συνδυασμό, σε παγκόσμια κλίμακα, της παραγωγικότητας με την κοινωνική δικαιοσύνη, την οικολογική ευθύνη και τη δημοκρατία.

10. Επαναπροσδιορισμός του κεντροαριστερού οράματος

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να επαναπροσδιορίσουμε το βασικό στόχο της ΚΑ από τη σκοπιά της ιδιαιτερότητάς της σε σχέση με αντίπαλες πολιτικές τάσεις ή ιδεολογίες. Στις σημερινές αναπτυγμένες κοινωνίες οι θεσμικοί χώροι του οικονομικού, του πολιτικού, του κοινωνικού και του πολιτισμικού είναι σχετικά διαφοροποιημένοι : έχει δηλαδή ο καθένας, τουλάχιστον δυνητικά, ιδιαίτερες αξίες και αυτόνομες λογικές. Απ' αυτή την προοπτική, ο μεν νεοφιλελεύθερος λόγος θυσιάζει την αυτονομία όλων των θεσμικών χώρων στο βωμό της οικονομικής λογικής, του κέρδους και της αγοράς. Η παραδοσιακή αριστερά από την άλλη μεριά, αντικαθιστά τον οικονομικό "ιμπεριαλισμό" με τον πολιτικό (κρατισμός). Η ΚΑ στοχεύει σε μια ισορροπία μεταξύ της αξίας της παραγωγικότητας στον οικονομικό τομέα, της δημοκρατίας στον πολιτικό, της αλληλεγγύης στον κοινωνικό και της αυτονομίας / αυτοπραγμάτωσης στον πολιτισμικό χώρο. Μια τέτοια ισορροπία μεταξύ των τεσσάρων αυτών αξιών μπορεί, σ' ένα σημαντικό βαθμό να επιτευχθεί μέσα στον καπιταλισμό. Και αυτό γιατί τα όρια ριζικών αλλαγών μέσα σ' αυτό το εξαιρετικά ευέλικτο σύστημα είναι πολύ πιο ευρύχωρα απ' ό,τι απαισιόδοξα ισχυρίζεται η παραδοσιακή αριστερά και θριαμβολογικά διακηρύσσει η νεο-φιλελεύθερη δεξιά.

ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ

14/12/1992